

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 22.

V Ljubljani, 15. novembra 1885. l.

XXV. leto.

V novo šolsko leto.

(Spisal A. L.)

Minule so počitnice. Polagoma zbiramo se učitelji in učiteljice zopet v svojih učilnicah. Tajiti se ne more, da nam je morda ta ali uni stan — bodisi viši ali nižji od našega — zavidal srečne dni, v katerih smo po končanem delu nekako bi rekel brezskrbno uživali svoj trdo zasluženi počitek. Pa kakor na svetu vsaka stvar mine, tako so i naše počitnice pri kraji; toda človek, koji svojo zemeljsko nalogo prav razume in istotako izpolnuje, nij pustil ta čas brez pomena, brez dela mirno poteči, ampak skrbel je za prihodnjost, mislil je na prestane nadloge in sitnosti, i na one, ki ga v prihodnje čakajo. Akopram je njegovo telo počivalo, deloval je njegov duh tem vztrajnejše. Čas počitnic porabil je v to, da je vse delovanje pretečenega leta v duhu še enkrat natanko premislil; vse hude in dobre ure in posebno nje vzroke razmotroval; a porabil je ta čas tudi za to, da je za prihodnjost skrbel s tem, da je čital knjige znanstvene in pedagogične vsebine, in se tako izobraževal v vedi in metodah, ter se na ta način za prihodnjo delovanje na telesu in duhu pripravljaj.

Ozrimo se o začetku novega šolskega leta šole na svoje dosedanje delovanje v učiteljskem stanu sploh. Mej tem, ko je ta pa uni tovariš še le komaj prišel iz učiteljišča, uni, še le nekoliko let, recimo — štiri, pet, šest let v tem stanu deluje, je drugi že osivel in vender je materijalno stanje vseh bolj ali manj enako, brez zdatne razlike. Čudno so človeške sreče dnevi razdeljeni; v učiteljstvu uživamo jih vsi jednako in vedno jednako. Le posebna pridnost ali posebna naključba je tega ali unega za stopinjico više povzdignila. Marsikomu utegne srce upasti — posebno mlajšim tovarišem — toda, kdor si je ta stan izvolil, moral je vedeti njega dobre in zle lastnosti in ako mu ne ugajajo, ima redko še čas, da jih more izpremeniti. Pridni in vztrajni mnogo doseže. Kdor pa tega noče, naj pa vleče voz, v katerega je vprežen; tudi v tem stanu zadobí se zadovoljnost in mir; treba mu je le, da svoje dolžnosti pridno in vestno opravlja.

Pridni in vztrajni učitelj ima pri svojem važnem delu mnogo več uspeha, veselja in tudi plačila, kakor oni, ki v šoli dela le kakor dninar in tlačan. Zraven tega, da je učitelj marljiv, treba je tudi, da vrlo napreduje. Ves svet napreduje; tudi učitelj ne sme nikjer zaostajati. Njegove vede v vseh znanostih, koje se od njega zahtevajo, morajo s pridnim čitanjem poučljivo-znanstvenih knjig naraščati, in njegova metoda mora biti primerna dandanašnjemu poučevanju. V tem je njegovo privatno duševno delovanje.

Ako sem v tem navel le pogloblitne točke, na katere naj se ljudski učitelj v šoli ozira, opozarjam pa še na druge lastnosti, katerih naj se držimo, da bodemo svojo nalogo prav izvrševali. Bodimo tudi pravi, vzgledni, v istini samo ljudski učitelji. Ogibajmo se vsemu, kar bi nam pri ljudstvu manjšalo ali jemalo čast, veljavo in poštenje! Poslednji čas osnovala se je prekorigna „družba sv. Cirila in Metoda“, katera ima prevažno in vzvišeno namero za naše národno šolstvo. Poprimimo se tega vrlega društva, podpirajmo ga po vseh močeh, kolikor ga moremo!

Dragi učitelji sotrudniki! Novo začeto letošnje šolsko leto naj bode prvič nova unema za vse lepe čednosti v našem preimenitnem stanu, drugič pa naj bode to šolsko leto tudi z delovanjem „družbe sv. Cirila in Metoda“ pravo učiteljsko sveto leto!

Kako naj se učitelj v svojem poklici nadalje izobražuje?

(Fr. Gaberšek.)

(Dalje.)

Vsak duševni napor človeka utruji, in to tem bolj, čim globljeje treba z duhom premotrivati važne vede in čim bolj pojmoven je predmet. Zato ne bi kazalo, v jedno mer baviti se z resnim in duhomornim proučavanjem; tù treba neke mere, katera nam dovoljuje tù pa tam kak presledek, v katerem vzamemo v roko kakšno knjigo samo v zabavo (a ne v kratek čas). Vender storí učitelj najbolje, ako postavi vsemu svojemu izobraževanju nekako središče, ki mu osvedoči vse njegovo teženje, jednoto in soglasje njegovega čitanja. Učitelj si bode vsekako izvolil takovo središče v svojem učiteljskem poklici. A kakor užé rečeno, neprestano bavenje s strokovnjaškimi spisi bi ga preveč utrudilo; zato in kot splošno omikan mož uporabljaj bode presledke, da se zabava in poučuje (zabava, ker se poučuje, poučuje, ker se zabava). V takih urah čital bode spise le posrednje vplivajoče na svoj poklic. Takih spisov našel bode mnogo, samo če si jih bode hotel izbrati. Mej drugim omenimo le popise národov in dežel, potopise, zgodovinske razprave, duhovite romane, drame, pesniške proizvode in razne druge čitanja vredne spise. Najnovejše slovensko slovstvo podaja nam v tem obziru mnogo berila, katero bi že kot naobraženemu Slovencu nobenemu učitelju ne smelo ostati neznan. Ves slovenski svet čita Jurčiča, Stritarja, Preširna, Gregorčiča in druge; zakaj bi ravno učitelj zaostal? Od učitelja pa se še posebej zahteva, da ne čita takih proizvodov le v zabavo, marveč treba mu, kar jedino le ugaja njegovemu poklicu, proučavati značaje opisanih oseb, národne šege in običaje, nahajajoče se v spisih, treba mu premisliti, v kaki zvezi so si osebe in dejanja, kako se vjema spis z dejanjskim življenjem, kakšno namero ima pisatelj pred očmi i. t. d.

Ker pa ima biti učitelju njegov poklic središče njegove nadaljnje omike, zato treba tudi na pedagogičnem polji berilo previdno izbirati. V slovenskem jeziku pač nimamo tolike izbire in raznoterosti v pedagičnih spisih, da bi se moral učitelj ozkosrčno ogibati tega ali onega spisa. Tudi je većinoma vse, kar se je v tej zadevi pisalo, izšlo iz samolastne izkušnje, torej iz dejanjskega življenja, ter zasluži naše popolno priznanje. Večja izber se podaja učitelju v drugih slovanskih jezikih, a tudi tù mu ne bode težko zrna ločiti od plev, zvlásti ako se pomisli, da je slovansko slovstvo izšlo z večine ali iz ljubezni do národa ali iz ljubezni do stvarí same. Kar se tiče proizvodov v kakem tujem (sosebno nemškem) jeziku, treba je pač precejšnje previdnosti, da se izberó vredna berila. Tukaj se često v veliki meri greší, in zato nahajamo mej učiteljstvom toliko opoklih poluomikancev, ki so se kdaj pečali s to ali ono poluvredno knjigo, stvar le od

jedne strani premostrivali, mesto jedra zauživali le lupine in tako nakupičili v svoji duši nekaj neprebavljive hrane, katera pa jih, ker jim manjka splošne omike, napihuje in smešne dela. Tü popolnem veljá izrek: malo, a dobro.

2. Pripravljanje.

O važnosti pripravljanja kot izobraževalno sredstvo govorilo se je na sploh že poprej. Tü naj se označi ob kratkem le še bistvo in način take priprave, da se je móci ogibati pogrškov in skrajnosti.

Pripravljanje obstoji v tem, da si sestavi učitelj v začetku leta, ozirajoč se na predpisani splošni in podrobni učni črtež, potrebam otroškim vseskozi primeren učni načrt, razdeljen na mesece ali tedne, torej nekaj poseben tednik. Ta natančni učni načrt mu je potem celo leto vodilo; po njem se mu je ravnati ter ga v vsem obsegu preučiti. Ker pa se individualne razmere otrok in druge krajevne razmere ne dadó vedno že v naprej natanko določiti, zategadelj se bode pač večkrat pripetilo, da se mu tega načrta ne bode móci popolnem držati. Vse take razlike pa si bode vestno zapisoval, da bode tako od leta do leta sigurneje postopal.

Vrhu tega je že znana zahteva, da naj se učitelj za vsako učno uro skrbno pripravlja in da naj si ne prisvoji le dotične tvarine, marveč da naj tudi obravnava že v naprej in podrobno določi, ker le tedaj mogel bode z zbranim duhom stopiti pred otroke. To pripravljanje bodi pismeno, česar se je potem treba na pamet naučiti. Takovo pripravljanje je sosebno prva leta učiteljskega delovanja neobhodno potrebno, a tudi izkušenejši učitelj je ne more popolnem pogršati. Vsakdanje pripravljanje na pouk vrši se naj sestavno po učnem črteži in sicer tako, da nastane na konci leta popolna celota. Iz vseh predmetov se ta način ne dá v jednom letu lahko izpeljati, ker to zahteva mnogo truda in časa; zato se dá to delo pri pomanjkanji časa in pri družih ovirah tako olajšati, da se vsako leto le za jeden določen predmet izdelava natančen načrt. Tako bi se moglo izdelovati na pr. jedno leto nazorni pouk, drugo leto računstvo, na dalje jezikov nauk in sicer ali slovnica ali obdelovanje beril ali spisje i. t. d. Sicer jedenkrat spisana tvarina ne more veljati za vsa leta in za vse razmere, a če je stvar skrbno izgotovljena, tedaj se lahko in brez truda zabelježijo izpremene, izvirajoče iz utesnitve ali iz razširjanja, iz premene vzgledov in učil i. t. d.

Ako pa tudi to menjajoče pripravljanje ni mogoče, zapiše naj se vsak dan vsaj v posebno knjižico (zapisnik), kar se je poučevalo v vsakem oddelku. In če smo si naposled vsled tacega pripravljanja vsaj nekaj spretnosti v poučevanji prisvojili, tedaj sme si učitelj še le dovoliti, da sestavi tvarino, katero mu je v šoli obdelovati, samo v podobni manj natančnega sestavka. To omogočilo mu bode konečno, tvarino le pravilno premisliti. A priprava je vsekako potrebna. (Dalje prihodnjič.)

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

Emanuel Jožef Kovačič r. 5. avg. 1808 v Čatežu (Malencah) pri Brežicah, mašnik l. 1836, služil v Trstu, Žminju; l. 1847 postal dekan v Dolini, l. 1851 nadzornik ljudskih šol v Trstu, l. 1854 kanonik, u. 23. jul. 1867. Dijak še se je oglasil mej Čbeličarji s praporcem **E. J. K.** najprej v

a) Krajski Čbelici II. Bukv. 1831: Modri pivic (Po Felingerjovi pesmi).
— Bukv. IV. l. 1833 po pesmi

Solnce.

1. O, pridi, ljubo solnce, spet
Iz jutrove dežele!
O, pridi moje serce vnet;
Brez tebe žalosten je svet,
Le v tebi moje žele.

2. Jest sim in čutim, de sim res,
Hitrej' mi serce bije,
In bližej mislim se nebes,
Olepša cvetje se dreves,
Kadar tvoj žark zasije.

5. Kdor vidi te, časti Boga,
Z hvaležnim sercam hvali
Usako bitje stvarnika;
Tud jest ga hvalil bom 'z sercá,
Prid', pridi solnce kmali.

3. Naturo celo oživiš,
S prezlato lučjo svojo,
Kar spalo, zopet izbudiš,
Veselje novo mi deliš,
Ozdravljaš dušo mojo.

4. Te čaka vse, karkol' živi,
Vse bitje, vse zverine,
Tvoj svit bolnika zveseli,
Bolezen, misli, se vkroti,
Kadar noč černa zgine.

Vmes je bil zložil umetno čestitko: b) Vivat Supan, ktero so dijaci bogoslovci poklonili svojemu profesorju: Visoke časti vrednimu Gospodu Gospodu Zupan Jakopu, Doktorju S. P. itd. itd. Duhovšna mladost perviga leta. V Ljubljani, natisnil Jožef Blaznik, 1832 (Gl. Jezičnik XV. 1877. str. 50. 72). — Deloval je vrli duhovnik v škofiji Tržaški jako uspešno; pisaril slovenski, nemški, laški itd. — Na slovensko književno polje ga je vnovič, kakor se zdi, privabila stoletnica Vodnikova, kajti

c) Vodnikov Spomenik l. 1859 ima str. 133 — 4 pesmi, zložil E. J. Kovačič, in sicer: Tožba dijaka (Z ženskimi asonancami: Toži šolar sedme šole, — Govori besede take: — Šent je v moje starše vdihnil, — De so v šole me neslane — Enkrat reveža poslali. — Šola ni za siromake — — — Ampak za bogate sine, — Kmetič zvit domá ostane!) in: Nevesta (Po Vodnikovi meri: Sim sila vesela, — Bom eno zapela: — Nevesta sim kmal itd.). — Več njegovih čvrstih sostavkov, v vezani in nevezani besedi, priobčile so ljube

d) Drobtinice; tako na pr. l. 1858: Matevž Ravnikar, prvi Teržaško-Koperski škof. Zapisal Jož. Kovačič, njih nekdanji kaplan. Po geslu: „Vedi pa, de je škof v cerkvi in cerkev v škofu, in de tisti, ki ni s škofom, ni v cerkvi“. Sv. Ciprian (str. 81 — 107). Pesem: Sveti Ceno in sveta Justina. Mučenika Teržaškega mesta (str. 327 — 334). — L. 1859 — 1860 pesem: Maria Pomočnica (Poleg sv. Janeza Zlatousta † 407 str. 229 — 231). Zlati Perstan, ali potop pod Čatežkim gričom (str. 261 — 267). Na primer bodi izmed 19 prva kitica:

Tamkaj, kder Kerka prebistri pridruži se Savi,
V zavetje tovornik si ladjo postavi
In pa okoli po verli slovenski planjavi
Bog ljudstvu v obilnosti kruha delí,
V goricah slovesno pa vince rodi,
Tamkaj, kder vsaki spomladni naravi
Ptičikov truma prepeva po listni gošavi,
Se je zgodilo, ko pravijo stari možjé,
Kar vam zdaj pesem pové itd.

V Drobtinich l. 1862 nahaja se pesem: Vitežki strunjar (Dolenska str. 257 — 263). — L. 1863: Ivan Bajkard baron Valvazor, slavni krajopisec in zgodovinar kranjske vojvodine, je bil katoličan (str. 229 — 235). Pesem: Božja pot na Dobrovi (Ustno izročilo — str. 316 — 320). — L. 1864: Anton Klaj pobožni istrijski grajan (str. 143 — 162). Slike iz mestnega življenja in na kmetih, ali Slovenski Diogen. Kratkočasnica. Popisal Jož. Kovačič (str. 248 — 264). — L. 1865 —

1866: Jožef Walland, goriški viši škof in ilirski metropolit (str. 107—128). Pesem: Leseni križ (Amerikanska haitiškega otoka str. 290—294) itd. — Na primer o besedi in besedilu bodi iz spisa „Anton Klaj“ po geslu: Od kuda si? od koje li zemlje? — Od koga li roda i plemena (Andre Kačić)?

„Ako ravno predrage Drobtnice! tudi po Istrii vas ne le samo poznamo, nego kar je več, tudi prav radi prebiramo in to zavolj zlatih naukov, zavolj mičnih pesmic, ki nam jih od leta do leta zvesto prinašate, moramo vender le reči, da vaši životopisi nam posebno v serce segajo. Tu najdemo v vaši zakladnici ne le samo sloveče cerkvene kneze, vojskovode, zveste služebnike gospodove in pa skerbne pastirje keršanskih ovčic, nego tudi pobožne starše in otroke, izglednje šolarje, pridne kmete in kmetice, vestne gostilničarje in že lep venec bogaboječih in zvestih poslov, tako da s svetim Avguštinom zavpiti moremo: „Tudi neučeni se vzdigujejo in vhitajo nebesa“. Blagovolite pa, da vam v vašo vredno zakladnico tudi iz našega polotoka pošlemo kaki slovanski biser, od kterega se nadjamo, da ker je bil svetla luč blage kristjanske duše v svojem življenji, da tudi po svoji srečni smerti zasluži, da v bližje znanstvo verlih čitateljev „Drobtiničnih“ pride in v njih spominu živí.

Od kuda si? od koje li zemlje? . . . — Od koga li roda i plemena? — Od plemena slovanskega . . . — Izvirni, nepokvarjeni istrijski Slovan je kakor skoraj vsi Slovenci pohleven, dobrodušen, miren, poterpežljiv in kakor že pred dvema stoletjema slavni Valvazor piše, do tujih postrežljiv, zvest Bogu in svojemu vladarju, poln spoštljivosti do svojega duhovnega pastirja, ubogljiv in podložen deželski gosposki, malomarčen za zabavljalnosti svojega laškega soseda in domačih laškutarjev in njih puhlo ošabnost. Zadovoljen z doneskom svoje dedinske zemlje se kar za zvuajni svet ne zmeni, protivnik vsake rovarije, pa zmiraj pripravljen, za sveto vero, drago domovino in svojega cesarja se kervi in življenja tvegati. Jezik ima kaj prijeten, samo še premalo opiljen, pa temu se ni čuditi, ker se brežni sužnik dosihmal kar ganiti ni smel, nego zaničevan in psovan hiral pred obličjem laškega in pa nemškutarskega osebstva, ter le samo tisti, ki mu večna čast in slava bodi, je vselej milostljivo poslušal na mili slovanski glas tužne pa ognjene molitve. Nadjamo se pa, da ker je ravno našo dobo slovenskemu jeziku dolgo zaželjena zarja napočila, da bo kmalu svoj blagosloviti plod pognal, s svojim cvetom svet razveselil in svoj jederni sad serčno v tehtno torilo evropejskih bratov položil . . . — Ljubimo se, i pomirimo se — Kao bratja i kristjani pravi. — Ako naše i pogine tilo, — Ne bi li nam duši bolje bilo (Drobt. 1864).“ — „Mi dopisujemo tako Novicam, kakor tudi Danici. Kakiga duha de smo, nas oba časnika prav dobro poznata . . . Očito spoved storimo, de smo skoz in skoz Slovenec, ne de bi zató kaki drugi národ zaničevali“ — piše Kovačić v Danici (l. 1861 str. 131) in vzlasti

e) Zgodnja Danica hrani mnogo njegovih lepih in jako živih spisov; na pr. l. 1860 št. 3: Sonetni venec za sedanjo dobo, kteremu Vir glasi:

Veselja vbožne primi pesmi nove,
In jih prebiraj, verna duša mila!
Vem, tudi ti se v solzah boš topila,
Ak stopiš v Vatikanove zidove.

Tam mož sedi, poglej oči njegove
Prijazne ko nebeška dva svetila;
In te oči s solzami je zalila
Utavenost politiške otrove.

Sovražna moč čoln svet'ga Petra bije,

Nevihne strašne ga podé valovi,

Ošabno ga na skrite skale vije.

Nespamet vaša — vi sveta bogovi!

Usmiljen' Bog: „zadosti je!“ zavpije,

Sovražni kar utihnejo vetrovi.

E. J. K.

Izmed drugih naj se nekteri tukaj ponatisnejo zarad notranje čvrstosti; tako na pr.: Od slovenskiga bitja v začetnih ljudskih šolah Teržaških, v katerih laški živelj kraljuje, nemški hira, od slovenskiga ni ne duha ne sluha. Pa od kod to izvira? Vzrokov je več; nad vsimi drugimi ti-le poglavitni: 3) Protivnost nekterih odbornikov mestne županije proti slovenščini, od strani takih, katerih dedi so bili Slovenci itd. — 2) Pomanjkanje pripravnih ali pristojnih šolskih osób. A

1) Nemarnost in pa nespamet večiga dela tukajšnjih slovenskih staršev. Znano je iz mitologije, de so pagani nekiga malika imeli, ki so ga Saturna zvali in od njega basnovali, de svoje lastne otroke požiral je. Kar je tam bilo basen, je pri teržaških Slovencih resnica; zakaj prav dostipot se tukaj zgodí, de se Slovenec s Slovenko poročí, ki pa toliko laškiga umeta, kolikor zajic na boben. „Njuni otroci bodo gotovo tako čivkali, kakor stare peti slišijo“, bo si slehern mislil. Nič manj kot to! Z otroci se le laško lomi, in če se že drugač ne more dati umeti, pa kakor v gluho-mutiški šoli, jim rajši z znamenjem svojo voljo razodenejo, kakor pa de bi z njimi pošteni materni jezik govorili, in še v čast si štejejo, de ga revčiki ne umejo. Se li to ne pravi, lastno kerv izdajati. Čuli smo na lastne ušesa neke starše svojo hčerko vprašati: „Žiža! ti že ščiava?“ (Lojzika, si ti Slovenka?) In otroče prav tako toškansko-laško odgovorí. „Mi ne ščiava; papa e mama ščiava“. (Jez nisim Slovenka; oča in mati sta Slovenka): K temu modrimu odgovoru so se pa presrečni starši na vse gerlo smejali. — In resnično hujših opic morebiti pod solncam dobiti ni, kakor so mnogi Slovani; soseski jezik ti bodo rajši lamali in dvečili, kakor pa materniga govorili, ki se tako sramujejo, ko tisti šolar, ki pripoveduje, de je na Dunaju na vprašanje, „če je Slovenec?“ osramoten odgovoril: „Jez — — —? kaj še? Nekdaj sim bil.“ — Ne le same ljubljanske hišne in pa kuhinske živalice si očitajo: „Sim te grisala, pa mi nisi dankala“, temveč tudi tukaj pri nas smo čuli kdej gorenskiga kočijaša k dolenskimu vertnarju reči: „Sior ortolan, odprite ta veliki porton, de bom karoco na kort potegnil“. (Gospod vertnar, odprite velike vrata, de bom kočijo na dvoriše potegnil). Neki drugi pot pa v slovenski Istri kmeta, ki je svojiga sosedu nekam nevtagama poslal: „Compare Štipa, studijajte žvelto ritornati.“ (Boter Štefan, pridite kmali nazaj.) In takih Slavov je čuda v Terstu. Zató pa tudi učeniki perviga reda ali klasa sploh tožijo, de otroci nižjiga stanú tako zmes govoré, de jih kar ne umejo (Zg. Danic. 1861 str. 119)“.

L. 1864 je v Zg. Danici jako živo opisal „Romanje na Tersat“ l. 8—16 in l. 26—27: „Ivan Bajkard baron Valvazor, slavni krajopisec in zgodovinar kranjske vojvodine, je bil katoličan“ z nekterimi pristavki kakor v Drobtinich. Na primer naj se pokažejo nektere vzorne slike s Tersata: . . . „Če se na obličje raznih molivcev oziramo, so nam gotovo zerkalo njihovih notranjih serčnih nagibov. Kajti, tu klečí siv mož naslonjen na svojo romarsko palico in otožno gleda v čudodelno podobo. Ubogi stari oče! nehvaležnost tvojih otrok ti serce tare, pritožil bi se čez nje, — pa misel: oh! pa so vender le moji otroci! ga prešine in — obmolkne. Globoko priklopnjena zdihuje tu blede žena, ustnice se lahko gibljejo. Mati je, ki ima doma ali telesno bolnega, ali pa na posvetnem morju dušne nevarnosti plavajočega otroka. Poleg nje

neka druga ženska oseba z ogerbenčenim čelom, temnimi očmi, upadenim obrazom, s suhima visoko sklenjenima rokama v Marijo stermiti: — uboga vdova je. — Prišli so vsi trije k „Tolažnici žalostnih.“ — Tam v kotu, kot de bi se vsake človeške družbe bala, tiči vsa zgrudena podoba jeruzalemskega častnika v tempelju; — skeleča vest je prisilila v greh zabredenege se podati k „Pribežališu grešnikov.“ — Ves v molitev zamišljen moli na kolenih šibek mladeneč, hvali „Zgodnjo danico“, ki mu je dosihmal na potu zemeljskega romanja svetila in se ji tudi za prihodnjost priporočuje. Cveteča devica, ki ji hvaležne solze v očeh igrajo, vsa zamaknjena v Mater Božjo gleda. „Zdravje bolnikov“ je obvarovalo njene ljube starše ali sestro — ali pa tudi lastno — človeško — serce nemile smerti. Izmed drugih steguje proti Marii svoji roki ogorel mornar; njegova molitev je na pol glasna in ognjena. „Morska zvezda“, ki se ji je bil zaobljubil, ga je čuvala, ko so njega z barko vred strašni valovi v morsko brezdnno pogoltniti žugali. Še nekdo med množico kleči, usta se mu vedno gibljejo, pa blebeta, de sam ne vé kaj, ter okoli sebe zija: je neko navadno človeče, ki ga ni pobožnost, ampak le zgolj radovednost tje pripeljala, in ki torej ni na božjo pot, temuč Bogu na pot prišel (Dan. str. 103).“

L. 1866 je še bolj živo in goreče spisal Jož. Kovačič v Zg. Danici l. 1—7: „Po odhodu ljute ptujke. En dan v Ljubljani leta 1836“ — pa: Misel dolenskega Slovenca o preseljevanji rojakov v ptuje dežele (str. 42—44). Strahotno je opisovanje ljute ptujke — trinoginje, ki jo zovejo azijatiško kolero ali tudi černo smert (str. 11). — L. 1867 jel je priobčevati zgodovinski spis „Jezuisti“ — načert zastran preklica njihovega reda po papežu Klemenu XIV in njih dalnje osode do sedanje dobe —, a ostal je nedovršen — v 14 oddelkih (l. 18—27), kajti že v l. 22 naznanja Danica prežalostno novico, da „je umerl preč. gosp. korar Jožef Kovačič, preblagi mož, ki ga je res škoda, nezmerno škoda v zemljo zakopovati. Velika, prav velika je ta zguba za slovensko, zlasti cerkveno slovstvo. Pisal je veliko in čversto, ker bil je kaj lep olikan gospod, posebno pa znan zgodovinar že od davno in biser katoličanstva, zraven tega pa pošten domorodec itd. (str. 175). — In str. 261 se piše Danici iz Tersta: Semeniška knjižnica v Terstu hrani rokopis: „Zgodovina Teržaške škofije“, ktero je spisal ranjki preč. g. E. Jožef Kovačič. Obsega to delo zgodovino nekdanje škofije Teržaške in pridjanih škofij Koperske, Novograške in Pičanske. Oblika ji je bolj kronografična, ima mnogo izvirnega, utegnila bi tudi biti natančniji kakor ostale naše zgodovine v italijanskem jeziku pisane. Nadjati se smemo, da se bo delo pregledovalo in za natis odobrilo, ker tako se želja ranjcega gospoda spolni; kajti zelo pogrešamo zgodovinskih knjig v slovenskem jeziku, ktere bi nam razgrinjale temno meglo pretečenosti Istrijskega polotoka.

Znamenite so besede, s kterimi Kovačič začenja svoj spis o Jezuitih, češ, da taki, ki pišejo zgodovino, po navadi dvojni namen imajo: „Pervi je, da se zgodovinar čez vsakdanji svet povzdigne, in pa ne gleda in ne posluša tega, kaj in kako njegovi sočasniki po šegi svoje dobe zgodovino pišejo, temuč prost navadnih predsodkov prigodbo le tako, kakor je sama na sebi, vestno in resnično popisuje. Možje, ki se tako vedejo, se čislajo po vsi pravici zgodovinski knezi ali pervaki. Ti so človeškemu rodu prav to kar svetilnik s svojo lučjo mornarju, ki v temoti po nezvestem morju jadra. Pa takih je malo. — Drugi pa imajo enostranski namen, in kteri se po njem ravnajo, ne vprašajo: kdo? kaj? zakaj? in kako? temuč so enaki trohljivemu štremlju, ki s svojo trohljenino v temni noči berli in tako s svojo berlavostjo pozemeljske trape za nos vodi. Taki so ali puhli ali podmitljivi ali pa hudobni zgodovinski mazači, in njih število je neizrečeno. Možiceljni takega kopita so bili večidel zgodopisci osemnajstega stoletja,

ali prav za prav rečeno, zanikarne orodbe ali mašine nekdanjih brezvestnih in pa učeniki sedanjih bornih sovražnikov jezuiškega reda, in po tem takem vredni dediči tistega zarobljenega Atenca, ki je le zato Aristidovo ime na črepino zapisat dal in s tem za njegovo izgnanstvo naganjal, ker se mu je kadilo, da so Aristida sploh „Pravičnega“ zvali. Pa pravično in dobro ima to osodo, da se ravno iz tega cil in konca sovraži, ker je dobro. To nam spričujejo na priliko pridne čebelice . . . — Da so pa čebelice in njihovi smertni sovražniki zvesta podoba učenih in marnih jezuitov in njihovih raznih protivnikov, se bomo na dalje očitno prepričali . . .

Pripetiti se zná, da bi se komur koli poljubilo nas zastran tih verstic tako ali tako spirati, pa gotovo družega nič čerhnili ne bomo, kot sledeče tri besedice: Bog blagoslovi kopel! — Razun teh je pošiljal Danici manjša poročila na pr. o cesarju Maksimilijanu, o njegovi sreči pa nesreči, kjer malo pred svojo smrtjo kliče: Bog mu daj mir in pokoj in večna luč naj mu sveti! Navadni pristavek: „Bodi mu zemljica lahka“, tuhni, brez zamere rečeno, preveč po poganstvu (str. 170).“

Ljudska šola in obrtnija.

Ljudska šola vzreja in uči ter pripravlja s tem mladino na resno življenje. V tem nahajamo ljudi z različnimi opravki, praktično življenje potrebuje namreč različnih stanov. Za katere stanove pa pripravlja mladino ljudska šola? Nevedneži bodo na to vprašanje odgovorili: za učene, vsaj se sliši iz ust takih ljudi, da „učitelji hočejo vse otroke učene narediti“. Da pa to ni namen ljudske šole, ovrže se že s tem ugovorom, da srednje šole, učiteljska, bogoslovnice in vseučilišča pripravljajo mladino za učeni stan. Za kmetovalski stan so kmetijske šole, za kupčijski stan kupčijske učilnice, za obrtni stan obrtne in za rokodelski stan pa rokodelske šole. Poslednje (obrtne in rokodelske) šole so najnovejše učilnice v Avstriji. Kako pa vežemo ljudsko šolo z obrtnijo? Kako bodemo temu članku poleg glave še dali dušo in telo?

Vsaka doba v državi ima svoje znake. Pred 15—20 leti je vse hrepenelo v Avstriji izboljšati in oživiti šolstvo, za katero se je v obče precej storilo, da si smo Slovenci le zmerno od tega dobili. V sedanji dobi pa državni faktorji ne nameravajo svoje pozornosti obračati šolstvu, marveč pobriniti se, da izboljšajo kmetijske in obrtnijske razmere. Za izboljšanje obrtnijskih razmer se zdi potrebno kaj storiti še celó našemu presvetlemu vladarju, kakor je to poudarjal pri otvorenji državnega zbora. Vprašanje nastane: ali more v to svrhu tudi ljudska šola kaj pripomoči? Ali se to ujema z njeno nalogo?

Rokodelstvo praktično učiti sevéda ne more in ne sme. Zato so rokodelski mojstri, nekaj tudi obrtne in rokodelske šole. Ali naj teoretičnega kaj o obrtu omenja? Ne vem, ali bi se o ljudski šoli potem ne reklo, da prazno slamo mlati. — Ljudska šola mora stati na širokem stališči splošne vzgoje in splošnega pouka, ne oziraje se na posamezne stanove. Ljudska šola mora biti podobna tistemu oraču, kateri mora njivo globoko preorati, ne da bi vedel, kaj se bo na njivo posejalo. Poleg tega pa vender ljudski učitelj lahko nekoliko obrtniji še posebej koristi. On mora namreč otrokom vse stanove hvaliti, o vseh spoštljivo govoriti. Ne sme se n. pr. tako-le izraziti: „Če se ne boš učil, ne bodeš nikdar kaj, postaneš le smolar“. S takimi izrazi zaničeval bi n. pr. čevljarški stan. Kaže marveč obrtnijski stan dandanašnji priporočati tudi lahko že v ljudski šoli. Število prebivalcev se na svetu jako množi. V vseh stanovih je že skoro dosti ljudi, uradnikov skoro več ne primanjkuje, učiteljev tudi v bodoče ne bo

premalu. (Duhovnikov in zdravnikov se bo morebiti še nekaj let pogrešalo.) Kmetško ljudstvo se pa tudi množi. Zemljišča se drobé že tako na drobne kosce, da tak košček ne bode v stanu več rodbin rediti. Človek torej, ki ne bo znal razen kmečkih opravil, nič drugega, preživiti se ne bode mogel. Takim ubogim ljudém bode čez vse treba priporočati tudi rokodelstvo. Kdaj naj pa ljudska šola to stori? Malo je prilik. Kadar je „nazorni nauk“ in sicer oddelek „rokodelstvo“ na vrsti, takrat je nekaj prilike povedati o važnosti in spoštljivosti rokodelskega stanú. Potem pa skoro ne vem, kdaj bi se še dalo o tem kaj omeniti. V „ponovljivi šoli“ je še pravo mesto, zlasti po onih krajih, kjer je več rokodelstva. V teh šolah naj bi naši učitelji na vsak način rabili „Četrto Berilo“. V tem najdejo poleg lepega števila jedrnatih berilnih vaj kmetijskega zadržaja tudi nekaj takih, ki govoré o obrtu. Naj torej učitelji tudi te vaje z uspehom porabijo. Priliko, obrtniji koristiti, imajo v sedanjih časih učitelji tudi zunaj šole. Zdaj se snujejo v smislu nove obrtnijske postave rokodelske zadruga, ki bodo rokodelcem nekako to, kar so učiteljem učiteljska društva.

Učitelj kot veljavna oseba lahko k temu vzpodbuja pri priložnosti one rokodelce; ki se bodo obotavljali, lotite se te „novotarije“, ker niso še dovolj izobraženi, da bi umeli, kaj pomeni: „v družbi je moč“.

Da se učitelji za obrtnijo zanimajo, kaže n. pr. to, ker snujejo po nekod tudi obrtnijsko-nadaljevalne tečaje, n. pr. na Spodnjem Štajerskem, v Tržiču, Kranji, v Ljubljani (v mali meri). Najnovejši dokaz temu pa je, da sta se oglasila za razpisane ustanove kranjskega deželnega odbora za obrtni nauk (strugarstvo, mizarstvo, vrboreja, pletenje košev) na tehnologiškem muzeju na Dunaji dva slovenska učitelja na Kranjskem, ki sta šla izobraževati se v tej stroki, da bosta potem domá te nauke širila. Mali dokaz temu je tudi, da pisatelj teh vrstic piše po naročilu za družbo sv. Mohora knjigo „Slovenski rokodelce“.

J. L.

Nova delitev lokov in kotov.

Sestavil J. B.

Napis tega članka je sicer le malo mikaven za nestrokovnjake, ali vsebina je za praktično življenje večjega pomena, kakor si marsikdo na prvi pogled misli. Omenjena naloga namreč nima samo veljave za šolo, kjer se včasih tudi pusta teorija razlaga; marveč ona je važna ne le za navadnega zemljomerca, ampak tudi za nekatere rokodelce, kakor zidarje, tesarje, mizarje. Upamo torej, da bomo s to razpravo marsikomu ustregli.

I.

Krogove loke in kote navadno delimo na 3, 5, 7 ali več enakih delov na dvojni način. — Delitev na 2, 4, 8, 16 sploh 2ⁿ delov je jako priprosta in obče znana, torej jo tù izpuščamo. — Najnavadnejši pa tudi najpočasnejši način je pač ta, da cirkelj (šestilo) prestavljamo toliko časa po loku simtertje, dokler ne dobimo zahtevano število enakih delcev. Po drugem boljšem navodu pa zmerimo stopinje kotovega loka s transportérjem (kotnik ali prenašalec) in od merskega števila vzamemo zahtevani del. N. pr. Kot, katerega hočemo na tri dele razdeliti, meri 36°. Tedaj odmerimo tretljino od 36°, to je 12° na kotniku, in to dolgost trikrat prestavimo v kotu na krogov lok.

Poznamo pa še neko drugo jako priprosto delitev, katero hočemo v sledečem opisati, pa se sklada popolnoma z znano delitvijo prem, katero zvršimo s pomočjo poševnice vlečene iz početka preme. Na tej (poševnici) zaznamovamo določene sicer enake, vendar ne predolge dele, od zadnjega potegnemo pomočno premo h krajišču (končišču) dane

preme, k tej pa paralelke iz vsake delilne točke. Za vzgled imenujmo dano premo **AB** in to hočemo na tri enake dele razdeliti. Na omenjeni poševnici iz točke **A** začrtamo tri poljubno dolge toda enake dele naznamovane s številkami **1, 2, 3**; od točke **3** potegnemo pomočno premo do točke **B**, potem pa k premi **B3** paralelke iz točk **1, 2**. Enako določijo se tudi delitev kotov in lokov. Znano pa je, da se kot vedno meri s svojim lokom in nasprotno ima vsak lok svoj poseben centrikot, kateri se vselej prav lahko določi, ker s pomočjo treh točk oziroma dveh tetiv (*chorda*) najde se centrum dotičnega kroga. Po tem takem torej lahko obe nalogi zedinimo v eno, namreč delitev kotov. Recimo, kot **BAC** hočemo razdeliti na tri enake dele. Potem načrtamo najprej z majhnim toda poljubnim (neomejenim) cirkuljovim stežajem (polumerom **r**) lok mej kotnima krakoma. Na enem teh krakov prestavimo trikrat iz temena **A** prejšnji polumer (radij) in s trikratnim polumerom **3r** načrtamo iz temena drugi večji krogolok, katerega premerimo s tetivo prejšnega loka. Dobili smo tri enake delce zaznamovane s točkami **1, 2, 3**, in ako skoz delilne točke **1, 2** k temenu **A** potegnemo pomočne preme, razdelili smo kot na tri dele. Razumljiveja je vsa izpeljava, ako čitatelj vse sproti sam narisa. Enako zvršijo se druge take naloge; razložek je samo ta, da se za polumer drugzega loka, t. j. **r** tolikokrat vzame, kolikor se zahteva delov.

Dokaz tej konstrukciji je tudi zelo priprost in lahko umljiv. Znano je, da so obodji koncentričnih krogov v tistem razmerju, kakor njih polumeri in v tem slučaju tudi dotični loki. Torej imamo: $O : o = R : r$ in ravno tako $Arc : arc = R : r = 3 : 1 = 5 : 1 = 7 : 1$ i. t. d.; ako črke **O** in **o** krogove obode, **R** in **r** njih njih polumere in **Arc**, **arc** pa dotične loke predstavljajo. Deljeni loki so sicer natanko po zahtevi 3, 5 ali 7krat večji kakor prvotni, ali konstrukcija vendar ni matematično popolnoma natančna, ker so loki zmerjeni s svojimi tetivami, pravilo o tem pa se glasi: „V enem in tistem loku pripadajo enakim lokom tudi enake tetive“. V tem slučaju pa je tetiva malega loka prekratka za enake dele (kosce) velikega. Toda pri malih dištancah, ako **r** le nekoliko milimetrov znaša in ako jemljemo merilno tetivo vedno v obilni meri, izgubi se pomota popolnoma. Tako torej je ta konstrukcija v praksi jako rabljiva in celo pripravnejša, ko prej omenjeni. Navedena napaka tu pač tako malo zdá, kakor tiste napake, ki jih napravimo s svojim navadnim risarskim orodjem. Vsaj vsi dobro vemo, da se vse naše v geometriji načrtane točke in preme le malo strinjajo z matematičnimi pojmi!

Temu enako deli se tudi ves krogov obod (periferija). Tedaj ni potrebno še le dotični centrikot zračuniti in načrtati n. pr. $\frac{360}{5} = 72^\circ$, $\frac{360}{7} = 51.4^\circ$, ako hočemo krožnico (krogov obod) na 5 ali 7 delov razdeliti. Marveč zadostuje, ako prenesemo polumer, kakor tetivo na krogov obod, potem razdelimo po znanem prej razloženem navodu čez njo razpreženi lok oziroma centrikot s 60° na zahtevano število enakih delov, ter takih šest vzamemo za tetivo in ž njo premerimo krogov obod. Rezultat tega je razdelitev kroga nalogi primerno. Za vzgled vzemimo: „Krogov obod hočemo razdeliti na 7 delov. V ta namen prestavimo krogov polumer enkrat kakor tetivo na njegov obod, čez njo pazpreženi lok **AB** pa razdelimo na 7 delov. To se zgodi ako iz središča **O** po polumeru **OA** 7 enakih delov s poljubno dolgostjo, vendar ne preveliko, po vrsti začrtamo, iz prvega in 7. delca narisamo čez centrikot krožna loka, ter zadnjega s tetivo prvega zmerimo, to je: na sedem enakih delov razdelimo. Ako zdaj še iz središča do prvotne krožnice, katero smo se namenili deliti na 7 delov, skoz delilne točke potegnemo preme, razdelili smo sekstant (šestino kroga) na sedem enakih delov. Od teh pa s cirkuljem šest odmerimo in to dolžino prestavljamo po krogovem obodu od kraja do konca. Na ta način našli smo razdelitev krožnice na 7 delov“, kajti vsa krožnica meri ravno 42 takih delov in $6 \times 7 = 42 = 7$ krat.

Pojasnilo in dokaz tej konstrukciji je ravno tako lehak ko prej. Omenjena pomota pa celó tukaj zgine popolnom, ako smo sekstant razdelili natančno. — Sploh ni razloček mej temi in prejšnjimi nalogami drugi, kakor da smo tu prejšnjo konstrukcijo najprvo izpeljali za 60 ločnih stopinj (60°), potem pa za 360° , to je za ves obod, — tedaj prejšnji rezultat šestkrat vzeli.

II.

Ta izpeljava se more tudi prav dobro porabiti pri načrtovanji pravilnih (regularnih) mnogokotnikov (polygonov). Ima pa pred drugimi enakimi celó to prednost, da se jo lahko vsak precej zapomni, ker je za vse mnogokotnike skoraj popolnoma enaka. Pravilni mnogokotniki načrtani so takoj, samo da zvežemo na prejšnji način najdene posamezne delilne krogove točke s premami. Naloga postane le takrat nekoliko bolj zamotana, ako je treba načrtati mnogokotnike z določeno stranico. To se pa zgodi na sledeči način: „Narisa se najprvo poljubni mnogokotnik z enakim številom stranic, potem se zvežejo krajišča ene stranice s središčem, kar predstavlja enokrak trikotnik. K temu načrta se podoben trikotnik, sestavljen iz določene (dane) mnogokotnikove stranice in prejšnjih kotov. Načrt zvrši se s tem, da razpolovimo stranico že načrtanega (poljubnega, toda po številu stranic enakega) mnogokotnika; iz polovišča prestavimo na tej premi (stranici) polovico določene stranice na desno in levo, ter iz teh točk na njej potegnemo dve pomočni navpičnici do presečišč s krakoma prej vlečenima iz mnogokotnikovega središča. Veznica (prema) teh presečišč je stranica iskanega mnogokotnika.

Druge stranice dobimo, ako iz središča narisamo koncentrični krog, ki objame novo t. j. določeno stranico v obeh krajiščih) in na njegovi krožnici (periferiji) začrtamo na okoli omenjeno določeno stranico“.

Ta konstrukcija se pa zarad lažje preglednosti lahko razdeli v dve, ako v prvi zgotovimo le načrt poljubnega, enakega (podobnega) mnogokotnika; v drugi pa narisamo trikotnik, sestavljen iz določene stranice in polovičnih poligonovih kotov prve konstrukcije; potem načrtamo iz njegovega temena (vrha) tako kakor prej stranico objemajoč (obkrožilni) krog in na krožnici po vrsti zaznamovano ostale stranice. Zarad lažje in boljše razumljivosti je potrebno, da čitatelj te naloge sproti narisa.

Vse konstrukcijsko vodilo je brez dvombe rabljivo za katerikoli mnogokotnik, vendar je za regularne tri-, štiri-, šest-, osem-, sploh $2 \cdot 3$ in $2 \cdot 4$ kotnike rabljivejša občno znana navadna konstrukcija. Za vse druge mnogokotnike je tu razložena najpriprostejša in najpripravnejša in kar je glavna stvar, za vse skoraj enaka; torej za praktično uporabo jako priročna.

Človek,

v pogledu na njegovo telo in dušo s kratkim návodom,
kakó si ohraniti in utrditi zdravje.

(Za šolo in dom sestavil **Janko Leban.**)

(Dalje.)

§. 9.

Hrepenenje, usmiljenje, zavist, sovraštvo, jeza.

Ljubezen provzročuje, da bi osebe, katere so nam drage, zmerom radi pri sebi imeli. Ako se pa to ne more goditi, in je ljubljena oseba odsotna, potem občutimo hrepenenje po njej. Ljubezen tudi provzročuje, da bi ljubljenej osebi radi poma-

gali, če se ji slabo godí; njeno gorjé nekako soobčutimo. V tem slučaju pravimo, da imamo usmiljenje ali milovanje. Usmiljenje je sorodno sè sočutjem.

Hrepenju in usmiljenju nasprotni sta zavist ali nevoščljivost in sovražstvo. Nevoščljivec ne želi svojemu sobratu sreče, katero mu je Bog dal; sovražnik pa bi mu rad vso nesrečo poklical nad glavo, da bi to mogel!

Človeka časih kaj tako razžali, da mu kri vrè, in oči se mu bliskajo. V divji tej strasti stori marsikaj, kar kasneje, ko se ohladi, obžaluje. V tem slučaju pravimo, da človeka ima jeza.

§. 10.

Skopost, bahavost, kes, sram.

Ako kdo štedi (hrani) iz namena, da bode imel na starost ob čem živeti, ali, če hrani iz namena, da podpira ubožce in bolnike, to je lepo in hvale vredno. Kdor pa hrani in svojemu potrebnemu sobratu ničesar ne privoščí; kdor hrani le iz namena, da bode imel zmerom večí kup zlata in srebra: — tacega človeka um je v oblasti one strasti, katero zovemo — skopost.

Iz ljubezni in zaradi Boga svojim sobratom dobrote skazovati, to je krepost; a pomagati jim le zato, da se potem okoli hvalimo, po časti hrepeneči, to je pregrešna strast, katero imenujemo bahavost.

Če kdo kaj hudega ali krivičnega stori, občuti prej ali slej nad tem dejanjem žalost, katero zovemo kes. Če tacega človeka ljudje zaradi njegovega dejanja še zaničujejo, poloti se ga sram. Deček, ki se nij ničesa učil, kesal se bo kmalu. In, ko dorase in vidi, da zaradi svoje nevednosti nij za rabo, in da ga zaradi tega ljudje zaničujejo, sramoval se bo jako.

Kes in sram pobiljšata časih človeka, se vé, po tožnih in grencih izkušnjah.

§. 11.

Prosta volja, dejanje, dober in slab značaj, breziznačajnost.

Naša duša more kaj želeti ali odurjavati (mrzeti). Znamenito je pri tem to, da jej je možno kaj prijetnega odurjavati, kaj neprijetnega pa želeti. N. pr. človek želi grencega zdravila, ker se nádeja, da po njem ozdravi; noče pa mrzle vode, kadar je razgret, ker vé, da mu to škoduje zdravju. Ker torej človeška duša lahko prosto voli in človek voljeno vrší, pravimo, da ima prosto voljo. V tem tiči človeško dostojanstvo in zasluženje naših dejanj; v tem se baš človek loči od živali, da namreč to, kar je dobrega, hoče in izvršuje, a to, kar je slabega, odurjava (mrzi) in opušča! Ako to, kar hočemo izvršimo, pravimo temu dejanje. Dejanje je torej telesen izraz naše volje.

Kdor je naredil kako slabo dejanje, oglašá se mu notranji glas — „vest“, katera ga peče in mu pravi, da je grešil. Gorjé pa tistemu, komur je vest zaspala! Treba mu je milosti božje, da ga zopet dôvede na pravo pot, s katere je krenol!

Če človek zmerom le to, kar je npravnega in dobrega, hoče in vrší, ne oziraje se na moteče ga zunanje okolnosti; potem pravimo, da ima dober značaj, ali, da je značajan. O človeku pa, ki zmerom le to, kar je nenpravnega, hoče in vrší, pravimo, da ima slab značaj ali, da je nenraven (nemoralen) človek. Oni človek pa, ki nema stalne volje ter v izberi mej dobrim in slabim omahuje; ki je v svojem hotenji in delovanji nestalen; ki enkrat tako, drugikrat nasprotno deluje: — tak človek nema značaja, — on je breziznačajan človek.

Breziznačajnike zaničujemo. Vadite se zmerom v tem, da bote to, kar je dobrega, hoteli in vršili; svet vas bo spoštoval, če bote dobri značajni ljudje!

Natorni nagoni.

Vsaka stvar ima prirojeno lastnost, da se prizadeva, razviti in doseči svoj namen. Tudi človeška duša omenjeno želi, ne vedé, zakaj; natora sama jo k temu priganja, in zato zavemo prirojeno to lastnost natorni nagon.

Imamo več vrst natornih nagonov, in sicer:

1) Čutnost. Ta natorni nagon provzročuje, da zmerom le to želimo, kar je prijetnega, in to mrzimo, kar je neprijetnega. Bog je človeku dal um in prosto voljo, da more natorni ta nagon brzdati. Kaj da prosta volja lahko učini, slišali smo užé, in blagor človeku, pri katerem gospoduje um nad čutnostjo!

2) Drug natorni nagon je samoohrana. Celo najnesrečnejši ali najstarejši človek si prizadeva vsled tega nagona, da si življenje podaljša, če je pri zdravi pameti.

3) Radovednost je natorni nagon, vsled katerega človek zmerom rad kaj novega vidi in sliši. Ta nagon je vzrok vsemu znanju in podloga modrosti.

4) Posnemanje je važen natorni nagon. Vsled posnemanja moremó storiti to, kar so pred nami drugi storili. Tudi živali, navlasti opice, posnemajo; pa pomišljati ne morejo, ali jim to koristi ali škoduje. Človek — ker zna razsojevati in dokler ima pamet — ne posnema slabega, ali vsaj le jedenkrat, dokler ga iskušnja ne izmodrí. Vsled tega nagona ohrani se poznanje umetnostij in obrtnij do konca sveta. Lehko si torej mislimo, kako velike važnosti je za človeka ta nagon!

5) Pregibanje je natorni nagon, ki se pokazuje pri ticah selivkah in pri nekaterih ljudstvih v tem, da se radi selijo; n. pr. ciganih.

6) Družljivost. Vsled tega nagona se vzdržujejo družine in národi. Družljivosti nasprotna je samogoltnost ali sebičnost, katera se ne nahaja le pri človeku, nego tudi pri živalih.

7) Delavnost je natorni nagon više in blažje vrste. Užé majhni otrok stavi, ureduje in je delaven po svoje.

(Dalje prih.)

Književstvo.

— „**Stavbensi slogi**“, spisal J. Flis. Ta knjiga je prva, ki Slovencem v krasnih, pravih in v popisnih podobah kaže razne stavbenske sloge. Ta prelepa knjiga je pravi „drugi Valvazor“ na stavbenskem polji na Kranjskem. Nobena župljanska pa tudi učiteljska knjižnica naj bi ne pogrešala te zlate knjige. Dobiva se v „Katoliški Tiskarni“ za 6 gold. 50 kr.

— „**Pouk o črtežih** (planih)“. S podobami razlaga Josip Bezlaj, meščanski učitelj na Krškem. Cena 20 kr., po pošti 22 kr. Založil pisatelj. Tako se imenuje najnovejša knjižica, ki obsega 23 strani in 28 podob v prilogi. Njena vsebina je tako le razdeljena: 1. Uvod, 2. situacijski črteži, 3. stavbarski črteži, 4. nekoliko naukov o sencí, 5. nekaj o barvah, 6. obširna terminologija za tehnično risanje in dodatek iz stavbarstva. Knjižico toplo priporočamo v prvej vrsti dijakom srednjih šol, potem županom, občinskim svetovalcem, tesarjem, zidarjem in drugim, ki jednakega pouka potrebujejo, ali se zanj zanimajo. Strokovnjaki, ki so rokopis pregledovali, so o njem izrekli ugodno sodbo.

— „**Mladega Gašparja življenje in trpljenje**“. Prosto poslovenil J. S. Gombarov. Ponatis iz „Slovenca“. Tisk in založba „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani. 8°, 128 str. (Stane 30 kr.) Ta knjižica ugaja odrasli mladini in vsem, ki radi čitajo šaljive spise.

— „**Jurčičevih zbranih spisov**“ je užé V. zvezek na svetlem. Kakor prejšnji zvezki, tako je tudi ta zvezek poln zanimljive tvarine. Samo po sebi se razume, da so Jurčičevi spisi namenjeni odraslemu slovenskemu razumništvu. Priporočamo jih tedaj bolj učiteljskim in domačim knjižnicam.

— „**Ljudske knjižnice**“ je izšel tudi užé 19. in 20. snopič. Snopiči so samo po 6 kr.

— „**Metodika prosturočnega črtanja za obče pučke i gradjanske škole**“. Sastavio Gjuro Kuten, učitelj više djevojačke učione u Zagrebu. (Sa 26 slika.) Nakladom hrv. pedagog.-književnoga zbora. 8°, 198 str.

— „**Gragja za istoriju Dubrovačke pedagogije**“. Sakupio Vicko Adamovič. (Sa 9 slika.) U Zagrebu, 1885. 8°, 176 str. Nakladom hrv. pedagog.-književnoga zbora.

— „**U radu je spas**“. Poučna pripoviest za odrazliju seljačku mladež. Napisao Davorin Trstenjak. U Zagrebu, 1885. 8°, 120 str. Vse te izvrstne knjige živo priporočamo tudi našim slovenskim učiteljem. Vrli sosedni učitelji na Hrvatskem kažejo nam, kaj premore složna in vztrajna delavnost.

D o p i s i.

Iz Kameniškega okraja. Učiteljstvo tega okraja imelo je svoje uradno zborovanje letos 22. julija v Mengeši, kamor so se sešli ob določeni uri vsi učitelji in učiteljice domačega okraja; mej navzočimi bilo je tudi več gostov. V prvo imel je praktičen poskus g. učitelj Ig. Tramè s Kameniški učenci v Mengeški šoli. Naloga mu je namreč bila navzočim pokazati, kakó se ima pouk v risanji urediti. — Po polurnem pouku bila je ta točka dnevnega reda končana. Na vestno rešeni nalogi izreče g. nadzornik poročevalcu svojo zahvalo. Zborovanje se je potem nadaljevalo v prostorni dvorani pri Starétu. G. nadzornik pozdravi konferencijo z običajnim nagovorom; spominja se pokojnega deželnega nadzornika g. Pirkerja. V znamenje spoštovanja do ranjkega vzdigne se učiteljstvo s sedežev. — Svojim namestnikom imenuje gosp. nadzornik g. Burnika, učitelji pa volijo zapisnikarjema gg. Bizilja in Tomažiča. — Dalje omenja g. nadzornik prememb v učiteljstvu, izišlih ukazov šolskih oblastij, naimé onih gledé redov pri klasifikaciji in gledé določil pri izpustnicah. Iz njegovega obširnega a zanimivega poročila pomnamemo to-le: Zemljevid »Kameniškega okraja«, kojega je narisal nadučitelj g. Val. Burnik, je dež. šolski svèt kot učilo v ljudskih šolah tega okraja odobril. Izdelovatelju se je na trudu izreklo priznanje. — V Mengeši se je razširila šola v trirazrednico. V Pečah se ustanovi pričetkom šolskega leta 1885/86. nova šola. Za ustanovitev šol na Zlatopolji, Homci, Rovah, Seli, v Radomljah, Stranjah in Motniku je okr. šolski svèt užé prošnjo vložil. V Kameniku otvorila se je meseca maja obrtna nadaljevalnica s pripravljalnimi tečajem in prvim razredom za obrtnijske učence. — Šolska poslopja vsa ne zadostujejo postavnim tirjatvam; tudi klopí so skoro povsod neprimerne. Za popravo klopí naj se vsako leto postavi mala vsota v proračun. Za snaženje obuvala naj se v šolskem poslopi ali pred tem nahaja pripravno snažilo. Šolske sobe naj se vsako leto v počitnicah pobelijo. — Hoja v šolo se je od lanskega leta zboljšala. Za vsakdanjo bilo je ugodnih 3682, a za ponovljivo 933 otrok. Od otrok za šolo ugodnih hodilo je v vsakdanjo šolo 89%, lansko leto samo 87%. V srednjih šolah in oproščenih bilo je 9%. 2% od vsolanih in za šolo sposobnih nij hodilo v šolo. Od ponovljive šole odtezalo se je 3% otrok, kar prihaja nekaj tudi od tod, ker nekateri stariši dajo svoje otroke služiti v take kraje, kjer še nij šole. Neopravičenih šolskih zamud je bilo 5%. Najboljša hoja v šolo je bila v Kameniku in Šentvidu, najslabša pa Moravčah, Zgornjem Tuhinji, Št. Gothardu in v Šmartinem. Kjer so se šolske zamude obravnavale kolegijalno, tam se je tudi hoja v šolo izboljšala. V nekem kraji se je utihotapilo dvakratno šolsko obiskovanje na teden, kar pa se brez dovoljenja viših šolskih oblastij nikakor ne sme zgoditi. — Z učnimi pripomočki so šole precej dobro preskrbljene. Zbirke domačih prirodnih nahajajo se le redko v kaki šoli. Za šolske knjižnice se je tetos več preliminaralo nego lani, in sicer 113 gold., lansko leto le 84 gold. — Šolske knjižnice štejejo 1306 knjig. Poslovanje šolskih voditeljstev je vestneje. Ako učitelj dobí odpust, naj se to tudi naznani nadzorniku. Uradni spisi so se našli v lepem redu. V tednik naj se opisujejo tudi naloge. — V zapisniku šolskem naj se pri jezikovem pouku v I. oddelku klasificira samo branje, v II. oddelku branje, slovnica in pravopisje in v III. še le spisje. V zapisnik gratis-knjig naj se konec šolskega leta tudi vpiše, koliko knjig je ostalo še za rabo, koliko je nerabljivih in koliko se jih je dobilo od okrajnega šolskega svéta ali od drugod. — Tudi voditelji dvorazrednic naj nadzorujejo svoje tovariše pri pouku v šoli in naj imajo uradna zborovanja. — Šolska naznanila naj se na večrazrednicah v vseh razredih naenkrat delijo; pri tem naj se najboljši učenci pohvalijo. — Otrok, ki še niso spolnili 6. leta, naj se nikakor ne jemlje v šolo. — Obnašanje učiteljev je bilo prav dobro; vedó naj se tudi v prihodnje takó, da ne bo kakih pritožeb. Pri vzgoji naj delujejo vzajemno z duhovniki. Vzgoja otrok je hvalevredna bodisi v

navrstvenem, bodisi v verskem obziru. Posebno naj se gleda pri otrocih tudi na snažnost; dekletam naj se mej poukom tudi nikjer ne pusté pokrivala na glavi. — V poštnih hranilnicah imelo je 200 otrok 712 gold. vložnih. — Pouk. Učni uspehi so bili v mnogih šolah prav zadovoljni, v nekaterih manj in v nekih celo nepovoljni. Da se bode učni smoter lože dosegel in da se bode uspešneje poučevalo, naj si vsak učitelj pred začetkom šolskega leta napravi učni načrt. Nekateri učitelji so take učne načrte užé izdelovali in so tudi izrekli, da jim je pouk veliko laži. Realije naj se poučujejo na podlogi beril. (Dalje prih.)

Iz Horjula. V 16. dan sept. t. l. začela se je tudi pri nas šola in sicer po navadnem običaji s mašo k sv. Duhu. Po maši je šla mladina v šolo, da so se novinci vpisali, ter se vsi otroci po razdelkih razdelili. V tukajšnje enorazrednico hodi zdaj 235 otrok, in sicer 116 dopoldne in 239 popoldne. Toliko število otrok gotovo več kot zadostuje za enega učitelja, in učitelju se ne more zavidati njegove službe, ker znano je, da se učiteljem le prerado očita, da so dobro plačani in da se jim dobro godí. No, takega zavidneža bi človek le za nekaj časa postavil mej tak roj mladine, da bi se prepričal, kakšno je učiteljevo delo. Pa, ko bi bilo samo to, da ima učitelj toliko otrok v šoli; a naj huje je še to, da je šolska soba pretesna in zraven še celo vlažna, kar se posebno kaže o deževnem vremenu. Za otroke in učitelja je zeló nezdravo, ako so natlačeni v takih neprimernih, soparnih prostorih. Pri nas pa je še ta nadloga, da je tudi učiteljevo stanovanje mokro in nezdravo. Kako bi tedaj človek v takih razmerah vztrajno delal? — Skoro vsako zimo moram zaradi bolehnosti, ki sem si jo nakopal v vlažni šolski sobi in v svojem slabem stanovanji, za nekaj časa s šolo prenehati. Učitelj na prenapolnjeni enorazrednici je res velik trpin, posebno pa še, če ima zraven prevelikega števila otrok še neprimerno šolsko sobo in slabo svoje stanovanje. V prenapolnjene enorazrednice učitelj otrok (o šolskih zamudah) ne more siliti, ker je sploh znano, da še ti učenci, ki redno hodijo v šolo, nimajo tū prostora.

Ko v tako prenapolnjeno šolo pride šolski nadzornik, se sicer čudi velikemu številu otrok, a zahteva pa vender, da bi otroci vsi brez razločka napredovali, a to ni mogoče. Čudežev učitelj vender ne more delati. Pri vseh teh nadlogah pa mora učitelj pri piči plači (pri skromnih 400 — 500 gold. na leto) shajati. Umestno bi užé bilo, da bi se ljudskim učiteljem materijelni stan kaj izboljšal, in to bi bilo n. pr. tako, da bi se 1. učitelju štela službena leta od časa, ko je dostal zrelostni izpit, pa ne še le po preizkušnji učiteljske zmožnosti, ker zdanji učitelji moramo služiti dolgih 42 in še več let. 2. Naj bi se tudi učiteljem na enorazrednicah dajala opravilna doklada (kakor je to tudi užé po vseh sosednih deželah). 3. Šolske počitnice naj bi tudi po šolah na deželi trajale dva meseca. 4. Vsi učitelji in učiteljice naj bi imeli prosto stanovanje ali vsaj primerno stanarino. — Naj bi se slavni deželni zbor užé oziral na naše toliko tesne razmere!

P.

Iz Ljubljane. Novi naučni minister. Naučni minister gospod baron Conrad izročil je svojo demisijo Njih. Veličanstvu, katero jo je blagovolilo vzprejeti, in na mesto njegovo bil je v ministerstvo pozvan dvorni svétnik gospod **dr. Gautsch plem. Frankenthurn**. Baron Conrad zapušča državno službo bogato obdarovan z znamenji Najvišje milosti. — Novi naš naučni minister porodil se je kot sin imenitnega državnega uradnika 1850. l. na Dunaji. Juridične svoje študije je dovršil na Dunajskem vseučilišči ter bil leta 1873. »sub auspiciis imperatoris« promoviran doktorjem prava. Še tistega leta vstopil je kot koncipist pri c. kr. nižjeavstrijske finančne prokuraturi, a užé l. 1874. je bil pozvan v naučno ministerstvo. 1875. l. postal je vodja prezidijalnega biroa v naučnem ministerstvu. Na to postal je ministerijalni vice-sekretar in 1881. l. vladni svétnik in vodja Terezijanišča. Ko pa se je orijentalčna akademija spojila s Terezijaniščem, postal je dvorni svétnik 1883. l. — Sedaj je pl. Gautsch vitez Fran-Josip-ovega in Leopold-ovega reda in komisarij pri pravno-zgodovinskih državnih izpiti. — Bilo je tistega dné, ko se je pl. Gautsch presvetlemu cesarju prišel osobno zahvaljevat za podeljeni mu zlati križec s krono za zasluge, da se je cesar izrazil nasproti ministru Stremayr-u, da naj se na tega mladega moža ne pozabi. — Kot vodja Terezijanišča pokazal je svojo posebno spretnost na administrativnem polji. Prostrana posestva rečene akademije oskrboval je z največjo natančnostjo in tudi v šoli je bil on mož, da je vzdrževal izvrstno disciplino. Presvetli cesar skazal mu je to veliko čast, da je pohodil ta zavod, kar je za mladega moža imelo še to veliko korist, da so od vsih dob najvišji krogi obračali svojo pozornost nanj. — Kot prezidijalni tajnik si v ministerstvu nij mogel pridobiti posebne veljave, ker so bili baš takrat na krmilu možje kot Stremayr, Lemayr in drugi; zato pa je zaslovel v oni dobi, ko je postal vodja Terezijanišča in z njim združene orijentalčne akademije. Da je bil pa užé v ministerstvu jako pri-

ljubljena osoba, svedoči posebno še to, da ga je vzel minister Stremayr sabo v Černovice, ko se je tam otvorilo novo vseučilišče. — Svojih predstojnikov je pl. Gautsch s tem imenovanjem mnogo preskočil. Kot bivši vice-sekretarj v ministerstvu postal je naučni minister. Sekcijski šef Fidler, njegov najstarejši predstojnik, bil je užé vodja v ministerstvu, ko je bil pl. Gautsch še pravnik tretjega leta. Ko pa je bil l. 1873. na Dunajskem vseučilišči promoviran doktorjem, bili so njegovi sedanji podrejeni uradniki užé većinoma sekcijski in dvorni svetovalci. On je bil učeneec onih mlajših sedanjih vseučilišnih profesorjev, katerim je sedaj šef! — Meseca oktobra 1871. l. postal je pl. Gautsch jednoletni prostovolec pri Dunajskem pešpolku Hoch- und Deutschmeister št. 1. Z dekretom od 2. novembra 1872. l. postal je rezervni častnik v istem polku. Pred štirimi leti je bil uvršten k deželnim brambovcem in jedva pred dvemi leti je dobil kot brambovski nadčastnik odslužno pismo. — Toliko iz življenja novega našega naučnega ministra. — Dal Bog, da bi neustrašen in popolnoma nepristransk uporabljaj mlade in vrle svoje moči v prid šolstva vseh avstrijskih narodov!

H. P.

— Ukaz ministra za bogočastje in uk s 25. okt. 1885. l., št. 18439 vsem deželnim šolskim oblastvam določuje, da morajo biti kolekovani vsi dvojniki (duplicati) šolskih naznanil, letnih in odpustnih spričal pri splošnih ljudskih in meščanskih šolah in sicer vsaka pola s kolekom enega goldinarja.

— Okrajna učiteljska konferencija za učitelje Ljubljanske okolice je bila v dan 11. nov. t. l. pri sv. Petru v Ljubljani. Na dnevnem redu so bile razun navadnih te-le točke: a) Domači okraj naj se z učenci pogovori in na šolski deski grafično predstavi. b) Namen in korist pouka o gospodinjstvu, kako naj se ta učna tvarina (vsled §. 79. šolskega in učnega reda) na pojedine višje dekliske oddelke uspešno razdele, in kako bi se združena z ročnimi deli poučevala.

— Podružnice sv. Cirila in Metoda se veselo ustanovljajo. Poslednji čas se je taka podružnica ustanovila za Metliški okraj s sedežem v Metliki in sicer tako-le: predsednik je gosp. Aleš, dekan; namestnik gosp. Štajer, notar; zapisnikar gosp. Navratil; namestnik gosp. Zupan; blagajnik gosp. Jaklič; namestnik gosp. Šest. Družbenikov je do zdaj 41, in sicer 11 ustanovnikov in 30 letnikov.

— Knezoškofijstvo je izpraševalcem za verouk v izpraševalno komisijo za ljudske in meščanske šole imenovalo g. g.: kan. Andr. Zamejic-a, prof. Frider. Križnar-ja in kateheta Jos. Klemenčiča.

— Odbor »Slovenskega učiteljskega društva« bode imel v četrtek v 26. dan t. m. sejo, h kateri uljudno vabi p. n. g. g. odbornike

predsedništvo.

Popravek. V J. Leban-ovem »Impromptum-u« v zadnjem listu je sledeče popraviti: 11. verz naj se glasi: »Kjer se nahaja . . . (ne: ,In)«. — V 12. verzu čitaj »togota« (ne ,tugota'). 14. verz se naj glasi: »S pohodom kraj je tá-le počestila«; a 16.: »Da v skromnej ljubej vašej domovini«.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na novoustanovljeni dvorazredni dekliski šoli na Vrhniki, dve službi za učiteljice, prva s 450 gold., druga pa s 400 gold. letne plače, za trdno, ali začasno. Ako bode tu nastavljena zdanja učiteljica, bode se ob enem oddala četrta učiteljska služba na takajšnji čveterorazredni deški šoli s 400 gold. letne plače. Prošnje vzprejema c. k. okrajni šolski svèt za Ljubljansko okolico v Ljubljani od 16. nov. t. l. — Učiteljska četrta služba na čveterorazredni deški šoli v Kameniku s 400 gold. letne plače se bode za trdno oddala. Prošnje vzprejema c. k. okrajni šolski svèt v Kameniku do 30. nov. t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gosp. Armin Gradišnik, učitelj v Senožečah, gre v Hrastnik ob južni železnici na Dol. Štajersko. — Gosp. Jan. Jeglič, učitelj v Tujnicah, je šel na novo ustanovljeno enorazrednico v Peče, in na njegovo mesto je prišel gosp. Peter Pogačnik, učitelj v Besnici, v Besnico pa gosp. Luka Knific ml. (začasno).

Listnica upravnništva: Gosp. Z. P., Boršt pri T. Hvaležno vse vzprejeli. Vse poravnano do konec l. 1885.